

บทที่ 2

ปรัชญาและนโยบายการจัดการศึกษา

ปรัชญา

ปรัชญาคืออะไร คำถามนี้ไม่มีคำตอบที่สามารถจะยุติได้เป็นเอกฉันท์ ทั้งนี้เพราะผู้รู้ นักการศึกษา หรือนักปรัชญาเองในแต่ละยุคต่างก็ให้ความสนใจในเรื่องปรัชญาที่แตกต่างกัน (รัตนา ต้นบุญเต็ก, 2523 : 1) คำตอบของคำถามที่ว่าปรัชญาคืออะไร นั้นมีมากพอ ๆ กับจำนวนนักปรัชญา และแตกต่างกันตามความเชื่อ หรือทรรศนะของแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพราะว่าปรัชญามีขอบข่ายกว้างขวางมีลักษณะเป็นนามธรรม และมีนักปรัชญาแต่ละคนและแต่ละกลุ่มได้พยายามให้ความหมายไว้ต่าง ๆ มากมาย (ศักดิ์ ปราศัประทานพร, 2526 : 3) เรื่องของปรัชญาเป็นเรื่องของความลึกซึ้งซึ่งการได้มาซึ่งปรัชญาจะต้องเป็นเรื่องความเชื่อที่ได้จากการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งพอที่จะเป็นแนวทางที่จะยึดในการดำเนินงานหรือดำเนินชีวิตได้ (เมธี ปิณฑธนานนท์, 2519 : 47) การจะเข้าใจปรัชญาจึงต้องทำความเข้าใจในการตั้งคำถามที่นำไปสู่คำตอบที่ให้ความสมบูรณ์ก่อปรด้วยเหตุผลซึ่งย่อมจะถือเป็นแนวคิดหรืออุดมคติที่มีคุณค่าต่อมนุษย์อย่างยิ่ง (ณัฐพร คำมะสอน, 2513 : 13)

นักปรัชญาถึงแม้จะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การตอบสนองความสนใจใคร่รู้ โดยการแสวงหาความจริงเกี่ยวกับสรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาล แต่นักปรัชญาแต่ละคนก็ไม่สามารถศึกษาหาความจริงได้ทุกเรื่อง และแม้แต่ผู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกันก็อาจตีความหมายและกำหนดคุณค่าของเรื่องเดียวกันแตกต่างกันไปได้ ขึ้นอยู่กับนักปรัชญาแต่ละคนเป็นอันมาก (วิจิตร ศรีสอาน, 2525 : 219) ปรัชญาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องไปถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้มีการศึกษา นักปรัชญาจึงได้วางขอบข่ายของปรัชญาไว้เพื่อสามารถตอบสนองความสนใจของผู้ที่ต้องการอยากรู้ในสิ่งทั้งหลายได้มากที่สุด

ความหมายของปรัชญาการศึกษา

ความหมายของปรัชญาการศึกษานี้ได้มีนักการศึกษาและนักปรัชญาหลายท่านให้ความหมาย คือ คำนิยามที่แตกต่างกันออกไปตามทรรศนะของแต่ละท่าน เช่น

อุดม บัวศรี กล่าวว่า ปรัชญาการศึกษา คือ ปรัชญาประยุกต์ เพราะนำเอาความคิดทางปรัชญามาประยุกต์ใช้กับการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ (อุดม บัวศรี, 2518 : 63)

สุมิตร คุณานุกร กล่าวว่า ปรัชญาการศึกษา คือ อุดมคติ อุดมการณ์อันสูงสุดซึ่งยึดเป็นหลักในการจัดการศึกษา มีบทบาทในการเป็นแม่บทเป็นต้นกำเนิดความคิดในการกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา และเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ตลอดจนถึงขบวนการในการเรียนการสอน(สุมิตร คุณานุกร, 2520 : 39)

วิจิตร ศรีสอ้าน ได้กล่าวว่าปรัชญาการศึกษา คือ จุดมุ่งหมายระบบความเชื่อหรือแนวคิดที่แสดงออกมาในรูปของอุดมการณ์หรืออุดมคติทำนองเดียวกันกับที่ใช้ในความหมายของปรัชญาชีวิต ซึ่งหมายถึง อุดมการณ์ของชีวิต อุดมคติของชีวิต แนวทางดำเนินชีวิตนั่นเอง กล่าวโดยสรุปปรัชญาการศึกษา คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นเอง (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2524 : 109)

ศักดิ์ ประจักษ์ประทานพร อธิบายถึงความหมายของปรัชญาการศึกษาว่า คือ ความคิดเห็นอย่างวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของมนุษย์ ความคิดเห็นนี้ตั้งอยู่บนรากฐานของอภิปรัชญา ญาณวิทยา และอภิปรัชญา หรือปรัชญาการศึกษา หมายถึง การพิจารณาองค์ประกอบทุก ๆ ส่วนของการศึกษาอย่างถี่ถ้วน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาที่จะใช้เป็นเครื่องนำทางในการจัดการศึกษา (ศักดิ์ ประจักษ์ประทานพร, 2526 : 45)

ทองปลิว ชมชื่น ได้ให้ความหมายว่า ปรัชญาการศึกษา คือ เทคนิคการคิดที่จะแสวงหาคำตอบและกำหนดแนวทางในการดำเนินงานทางการศึกษา ไม่ว่าจะการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษานอกโรงเรียน เริ่มตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษายุทธศาสตร์ทางการศึกษาและการบริหารทางการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างแท้จริง (ทองปลิว ชมชื่น, 2529 : 120)

คริสโตเฟอร์ เจ ลูคัส (Christopher J. Lucas) ได้ให้คำนิยามของปรัชญาการศึกษาว่า หมายถึงความเชื่อ ความนึกคิด หรือทักษะเกี่ยวกับการศึกษาที่โรงเรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ใช้ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียน (คริสโตเฟอร์ เจ ลูคัส, 1970 : 136)

จอร์จ เอฟ เฟลเลอร์ (George F. Kneller) ให้ความหมายของปรัชญาการศึกษาว่า “ปรัชญาการศึกษา” คือ ผลจากการแสวงหาความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาอย่างชัดเจน แปลความหมายกระบวนการทางการศึกษาให้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษาได้(จอร์จ เอฟ เฟลเลอร์, 1971 : 2)

จากความหมายของปรัชญาการศึกษาดังกล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่าปรัชญาการศึกษาเป็นการนำเอาหลักการและแนวคิดจากปรัชญาแม่บทมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา อาทิ เช่น การกำหนดทิศทาง รูปแบบและวิธีการทางการศึกษา โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการศึกษาได้เกิดประโยชน์มากที่สุด และตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ปรัชญาการศึกษาที่ใช้ในการจัดการศึกษาไทย

ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism)

ความเป็นมา

สารัตถ (Essentia) หมายถึง แก่นสารที่จำเป็นหรือเนื้อหาที่เป็นหลักสำคัญความเชื่อของปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา เมื่อประมาณปี ค.ศ.1930 โดยมีกลุ่มนักการศึกษาและนักปรัชญาทั้งฝ่ายจิตนิยม และฝ่ายวัตถุนิยมของอเมริกาที่มีทรรศนะทางอนุรักษนิยม ได้รวมกลุ่มกันเพื่อต่อต้านแนวความคิดฝ่ายพัฒนาการนิยมซึ่งกำลังเผยแพร่อยู่ในขณะนั้น กลุ่มนักการศึกษาที่มีแนวความเชื่อในทางอนุรักษนิยมมีผู้นำที่สำคัญคือ วิลเลียม ซี แบกเลย์ (William C. Bagley) และนักการศึกษาที่มีความเชื่อในแนวเดียวกัน เช่น โทมัส บริกส์ (Thomas Briggs) และเฟรดเดอริก บรีด (Frederich Breed) เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ได้ร่วมกันจัดตั้งเป็น “คณะกรรมการฝ่ายสารัตถนิยม เพื่อความก้าวหน้าทางการศึกษาของสหรัฐอเมริกา” ขึ้นในปี ค.ศ.1946 เพื่อเผยแพร่ความเชื่อของฝ่ายสารัตถนิยมจนถึง ค.ศ. 1946 แบกเลย์ได้ถึงแก่กรรมจึงทำให้คณะกรรมการชุดนี้เลิกล้มไป แต่ความเชื่อตามแนวลัทธิปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมก็ได้แพร่หลายออกไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ ได้รับความนิยมสูงสุดในสหรัฐอเมริกา ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และยังคงนิยมกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ลัทธิปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมมีความเข้มแข็งในทางวิชาการและมีประสิทธิภาพในการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับระเบียบวินัยได้เป็นอย่างดี (ภิญโญ สาธร, 2525 : 31)

แนวคิดพื้นฐาน

ลัทธิสารัตถนิยมมีรากฐานมาจากปรัชญาบริสุทธิ์ 2 ฝ่าย คือ จิตนิยม (Idealism) ซึ่งเชื่อว่าจิตเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์ โลกที่มนุษย์อาศัยอยู่นี้เป็นโลกแห่งจิต หรือเป็นนามธรรม ดังนั้นความรู้หรือความจริงจึงเกิดจากการคิด การหยั่งรู้เป็นสำคัญ และฝ่ายวัตถุนิยม (Realism) ที่เชื่อว่าวัตถุเป็นสสารที่แท้จริงในตัวเอง ความรู้หรือความจริงจึงเกิดมาจากการได้สัมผัสหรือมีประสบการณ์กับสิ่งนั้น (Arthur K. Ellis, 1981 : 85)

หลักการสำคัญ

ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมมีหลักการสำคัญ (George F. Kneller, 1971 : 115-118) อ้างใน สมนึก พวงทอง, 2531 : 44) สรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้จะต้องเกี่ยวข้องกับการทำงานหนักและการเอาไปประยุกต์ใช้
2. การริเริ่มในการศึกษา ควรจะขึ้นอยู่กับครูมากกว่านักเรียน
3. แก่นแท้ของการศึกษา (Core of Education) คือ การเรียนรู้เนื้อหาวิชาที่ได้เลือกสรรมาเป็นอย่างดีแล้ว
4. โรงเรียนควรรักษาวิธีการเดิมที่ใช้ระเบียบ วินัย และการอบรมทางจิตใจเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ (Traditional Methods of Mental Discipline)

ความเชื่อทางการศึกษา

จุดมุ่งหมายการศึกษา

จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมมี 2 ระดับ คือ ระดับมหภาค (Macro Level) หรือระดับกว้าง ๆ ที่มุ่งถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม อันมีความสำคัญต่อมนุษย์มาก ซึ่งจะมีผลในการควบคุมการกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล และสามารถที่จะบังคับวิถีทางของเหตุการณ์ต่าง ๆ และอีกระดับหนึ่ง คือ ระดับจุลภาค (Micro Level) หรือระดับเฉพาะตัว มุ่งที่จะพัฒนาสติปัญญา คุณวินัยของมนุษย์ให้เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด และมีความประพฤติที่ดีงาม (ศักดิ์ประทีปพร, 2526 : 84)

จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาสารัตถนิยมสรุปได้ดังนี้ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2524 : 64-65)

1. ให้การศึกษาในสิ่งที่เป็นเนื้อหาสาระ (Essential Subject Matter) อันได้มาจากมรดกทางวัฒนธรรม

2. ให้การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในเรื่องของความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของสังคมในอดีต

3. ชำรงรักษาสิ่งต่าง ๆ ในอดีตเอาไว้

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้ปรัชญาสารัตถนิยมนี้ยังมุ่งการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนมีระเบียบวินัย ทำงานหนัก ใช้สติปัญญาให้มาก และรักษาอุดมคติอันดีงามของสังคมอีกด้วย

องค์ประกอบของการศึกษา

หลักสูตร

หลักสูตรของปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมเป็นหลักสูตรแบบเนื้อหาวิชา (Subject Matter Curriculum) และหลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (Broad-Field Curriculum) โดยเน้นเนื้อหาวิชาและกวดขันความรู้เป็นสำคัญ (บุญเลิศ นาคแก้ว, 2522 : 113) และเนื้อหาสาระที่เน้นจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการกลั่นกรองมาแล้วอย่างดี หลักสูตรนี้มีวิชาพื้นฐาน คือ ภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นอกจากนี้เนื้อหาที่เน้นเป็นพิเศษ คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับศิลปะดนตรี วรรณคดี ค่านิยม และวัฒนธรรมของสังคมที่ควรรักษาไว้ การจัดทำหลักสูตรนั้นจะหน้าที่ของครู และผู้เชี่ยวชาญ และหลักสูตรจะมีลักษณะควบคุมการเรียนการสอนล่วงหน้าและส่วนใหญ่จะเป็นแบบแผนเดียวกันทั่วประเทศ (ไพฑูริย์ สินลาร์ตัน, 2524 : 65-66)

โรงเรียน

ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมเน้นเรื่องมาตรฐานการศึกษา ฉะนั้นโรงเรียนจะต้องเคร่งครัดในเรื่องระเบียบวินัย หน้าที่สำคัญของโรงเรียน คือ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง สร้างบรรยากาศทางการศึกษาให้เหมาะสมแก่การพัฒนาสติปัญญา จริยธรรมและถ่ายทอดวัฒนธรรม(ศักดา ปรารงค์ประทานพร, 2526 : 85) บทบาทของโรงเรียนในปรัชญากลุ่มนี้เป็นบทบาทที่ตามสังคม สังคมมอบหมายอะไรก็ทำไปตามนั้น ไม่มีการแนะนำหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใด(ไพฑูริย์ สินลาร์ตัน, 2524 : 69)

ผู้สอน

ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมให้ความสำคัญกับครูผู้สอนเป็นอย่างมาก เพราะครูผู้สอนเป็นผู้ที่กำหนดตัดสิน และดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาทั้งหมด นอกจากนี้ครูผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ดีและความประพฤติดี เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นผู้ผู้นำในห้องเรียนได้ดังที่วิลเลียม คับเบิลยู บริกแมน (William W. Brickman) กล่าวไว้ว่า “ปรัชญา” สารัตถนิยมถือว่าครู

เป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษา ครูต้องมีความรู้ทางการศึกษาทั่วไป (General Education) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบต่าง ๆ มีความรู้ลึกซึ้งในจิตวิทยาของเด็กและขบวนการเรียนรู้ สามารถแยกข้อเท็จจริงออกจากอคติคตินิให้นักเรียนได้เข้าใจปรัชญาพื้นฐานทางการศึกษาและมีความเสียสละต่ออาชีพครู” (William W. Brickman, 1968 : 364 อ้างใน สุภร ศรีแสน, 2522 : 90)

กระบวนการเรียนการสอน

การเรียนการสอนตามแนวปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม เน้นหลักสำคัญที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างถ่องแท้ ครูจึงอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ แต่ก็เน้นการเรียนการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระมาก ๆ และมีความเชื่อว่าเนื้อหาสาระที่ได้คัดเลือกแล้วเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ การเรียนการสอนจะอาศัยหนังสือ ตำราต่างๆ เป็นสื่อการสอน การถามตอบเพื่อทบทวนความเข้าใจในเนื้อหาวิชา ดังนั้น ผู้เรียนต้องเป็นผู้ที่มีความเพียรพยายามอย่างหนัก และจดจำวิชาการต่าง ๆ ให้ขึ้นใจ ส่วนครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาและมีความสามารถในการชักนำให้ผู้เรียนรู้ในสิ่งที่มีประโยชน์และมีคุณค่า นอกจากนี้การเรียนการสอนในแนวนี้ยังเป็นการสร้างผู้นำในกลุ่มด้วย กล่าวคือ ผู้นำของกลุ่มคือผู้ที่เก่งมีความสามารถในการจดจำเนื้อหาได้ดี มีความประพฤติดี มีระเบียบวินัย (ฉัฐพร คำมะสอน, 2531 : 32-33)

ปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยม (Perennialism)

ความเป็นมา

นิรันตร (Perennial) หมายถึง ภาวะไม่เปลี่ยนแปลง คงอยู่ชั่วนิรันตร ปรัชญา นิรันตรนิยมเริ่มต้นจากสมัยกรีกโบราณ ลัทธิปรัชญาที่เป็นพื้นฐานของปรัชญานี้ได้แก่คำสอนของ บรรดาปรัชญาเมธีชาวกรีกยุคโบราณ คือ คำสอนของโสเครตีส พลาโต และอริสโตเติล (ทองปลิว ชมชื่น, 2529 : 131) ต่อมาบาทหลวงโทมัส อาคีนัส (St. Thomas Aquinas) ได้นำความเชื่อทาง ศาสนาโรมันคาทอลิกมาเกี่ยวข้องกับปรัชญา นิรันตรนิยมจึงเป็นผลของการผสมผสานกัน ระหว่างแนวความคิดของอริสโตเติลที่เรียกว่า Rational Humanism ซึ่งเน้นเฉพาะการใช้ความคิด และเหตุผลของบุคคลกับแนวความคิดของบาทหลวงโทมัส อาคีนัสที่เรียกว่า Scholastic Realism ซึ่ง ดำเนินถึงเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้า เรื่องศาสนาและข้อเรียกร้องทางศาสนาด้วย (ฐิติพงษ์ ธรรมมานุสรณ์, 2522 : 77)

ปรัชญาการศึกษา นิรันตรนิยมเกิดขึ้นในขณะที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังพัฒนาอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ นำระบบเศรษฐกิจแบบนิยมมาใช้ มีการแข่งขันการค้าอย่างไม่เป็นธรรม ครอบครัวยุคใหม่ไม่มีเวลา อบรมสมาชิกในครอบครัว และที่สำคัญคือมนุษย์เริ่มเสียความเป็นมนุษย์ไปทีละน้อย ๆ ให้กับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นักปรัชญาและนักการศึกษา กลุ่มหนึ่งจึงเสนอปรัชญาการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายให้เป็นสิ่งที่นำมนุษย์ไปสู่อดีตที่มีระเบียบ มีความมั่นคงมีจริยธรรม และความยุติธรรม (ศักดิ์ ประสงค์ประทานพร, 2526 : 95) นักปรัชญาและนักการศึกษาผู้ที่ได้รวบรวมหลักการและให้กำเนิดปรัชญาการศึกษา นิรันตรนิยมในปี ค.ศ.1926 คือ โรเบิร์ต เอ็ม ฮัทชินส์ (Robert M. Hutchines) มอทิเมอร์ เจ แอลเลอร์ (Mortimer J. Adler) และเซอร์ ริชาร์ด ลิฟวิงสโตน (Sir Richard Livingstone)

แนวคิดพื้นฐาน

ปรัชญาการศึกษา นิรันตรนิยมมีรากฐานมาจากปรัชญาพื้นฐานกลุ่มจิตนิยมเชิงเหตุผลและกลุ่มวัตถุนิยมเชิงเหตุผลผสมผสานกัน โดยทั้งสองฝ่ายมีความเชื่อพื้นฐานในเรื่องของเหตุผลเหมือนกันเพราะถือว่าเหตุผลเป็นลักษณะสูงสุดของมนุษย์ และมนุษย์เองก็อยู่ในโลกแห่งเหตุผล (A World of Reason) นิรันตรนิยมเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะใช้ความคิดและเหตุผลมาตัดสินปัญหาต่าง ๆ ได้ ซึ่งความสามารถนี้ไม่มีในสิ่งที่มีชีวิตอื่น ๆ มนุษย์ได้ใช้ความคิดและเหตุผลอยู่ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่และความสามารถในการคิดหาเหตุผลของมนุษย์คิดตัวมาแต่กำเนิด (Frederic C. Gruber, 1961 : 20 อ้างใน สุรินทร์ รักชาติ, 2529 : 48) ส่วนความรู้ที่ปรัชญาการศึกษา นิรันตรนิยมเชื่อว่าได้มากจากการคิดหาเหตุผล และความดีความงามนั้นก็เชื่อว่าไม่ได้ขึ้นอยู่กับพันธุกรรมหรือสิ่งแวดล้อม แต่จะขึ้นอยู่กับความมีวินัยในตัวเองและยึดมั่นในความดี (กิติมา ปรีดีคิลก, 2523 : 86)

หลักการสำคัญ

ปรัชญาการศึกษา นิรันตรนิยม มีหลักการสำคัญ (สุภร ศรีแสน, 2526 : 167-169) สรุปได้ดังนี้

1. ธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ย่อมเหมือนกันในทุกกาลเทศะ การจัดการศึกษาคงจะเหมือนกันสำหรับทุกคน
2. สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับมนุษย์ คือ สติปัญญา การศึกษาจึงควรมุ่งพัฒนาสติปัญญาและความมีเหตุผล มนุษย์มีเสรีภาพและความรับผิดชอบ

3. การศึกษามุ่งให้ผู้เรียนเข้าถึงสัจจะหรือความเป็นจริงแท้ที่ไม่เปลี่ยนแปลงการศึกษามีได้เป็นไปเพื่อสอนให้คนปรับตัวเข้ากับสังคมหากให้คนปรับตัวเข้ากับความจริงที่นิรันดร์
4. การศึกษามีใช้การเอาอย่างชีวิตหรือเลียนแบบชีวิต หากเป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต
5. นักเรียนควรเรียนรู้วิชาพื้นฐานบางประการ เพื่อจะได้รู้ถึงสิ่งซึ่งรู้จริงแท้และถาวรที่สุดในโลก โดยต้องเรียนวิชาหลักที่จะพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย
6. วิชาหลักที่ควรแก่การศึกษาคือ งานนิพนธ์ในหนังสือ (Great Books) ได้แก่ งานนิพนธ์ที่สำคัญ ๆ ทางวรรณคดี ปรัชญา ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นการศึกษาของดีจากอดีตมาใช้ในปัจจุบัน

ความเชื่อทางการศึกษา

จุดมุ่งหมายการศึกษา

จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม คือ ภารกิจหลักของการศึกษาอยู่ที่จะต้องปรุงแต่งคนให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ด้วยการช่วยให้แต่ละบุคคลตระหนักถึงธรรมชาติอันแท้จริงที่แฝงอยู่ภายในตน และทำให้เป็นความจริงขึ้นเท่ากับว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาพลังธรรมชาติในตัวมนุษย์นั่นเอง จุดมุ่งหมายการศึกษาของนิรันดรนิยมแยกออกได้เป็นสองด้าน คือ ด้านพุทธิปัญญา และด้านศีลธรรม (รัตนา ตันนุนเต็ก, 2523 : 7-8)

จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญานิรันดรนิยมสรุปได้ดังนี้ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2524 : 72)

1. มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักและทำความเข้าใจกับตนเองให้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของเหตุผลและสติปัญญา
  2. มุ่งให้พัฒนาสติปัญญาและเหตุผลในตัวมนุษย์ให้ดีขึ้น
  3. มุ่งให้ผู้เรียนมีความมั่นคงทางจิตใจ มีคุณธรรม และจริยธรรม
- ปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม เป็นกระบวนการที่จะพัฒนาคุณธรรมพุทธิปัญญาให้แก่ผู้เรียน และฝึกอบรมทางศีลธรรมจรยาให้เป็นนิสัย ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าและความดีงามของศีลธรรม

องค์ประกอบของการศึกษา

หลักสูตร

หลักสูตรของปรัชญาการศึกษาในรัศมีนิคมเป็นหลักสูตรที่เน้นวิชาทางศิลปศาสตร์ (Liberal arts Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เน้นวิชาการศึกษาทั่วไป (General Education) ที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่รู้จักใช้สติปัญญา เหตุผล เป็นการให้ความรู้ที่กว้างขวางช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้ทุกสถานการณ์ หลักสูตรศิลปศาสตร์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ศิลปทางภาษา (Liberal Arts) ซึ่งประกอบด้วย ไวยากรณ์ วาทศิลป์ และตรรกศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องของการอ่าน การฟัง การพูด การเขียน (3R'S) และการใช้เหตุ (Robert M. Hutchins, 1976 : 258) อีกกลุ่มคือศิลปทางคำนวณ (Mathematical Arts) ประกอบด้วย เลขคณิต วิทยาศาสตร์ ปรัชญา ดาราศาสตร์ และดนตรี วิชาในกลุ่มนี้มุ่งที่การพัฒนาสติปัญญา (Intellectual Development) ของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ ปรัชญาการศึกษาในรัศมีนิคมเน้นผลงานทางปัญญาอันล้ำค่าในอดีตที่เรียกว่า The Great Books หรือ Classical Works ถือว่าเป็นงานอมตะที่มีค่าทุกยุคทุกสมัย ซึ่งประกอบด้วยงานศิลปะ วรรณกรรม งานด้านวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (Mark van Doren, 1959 : 144) หลักสูตรในปรัชญาการศึกษาในรัศมีนิคมมุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการ การจัดลำดับในเนื้อหาวิชาเน้นความถูกต้องทางวิชาการของการจัดตามลำดับก่อนหลัง หลักสูตรจะใช้เนื้อหาวิชาเป็นสิ่งนำไปสู่ความสำเร็จทางปัญญาโดยแท้

โรงเรียน

ปรัชญาการศึกษาในรัศมีนิคมนี้ไม่มีบทบาทต่อสังคมโดยตรงแต่มีผลในทางอ้อม เพราะฉะนั้นที่ตัวบุคคลเป็นหลักใหญ่ เมื่อบุคคลมีการพัฒนาเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมที่จะทำให้สังคมนั้นดีขึ้นด้วย ดังนั้นโรงเรียนตามแนวคิดของปรัชญาในรัศมีนิคมนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นสื่อกลางที่จะนำผู้เรียนไปสู่สัจธรรม ค่านิยม และวัฒนธรรมอันดีงาม ส่วนการสร้างบรรยากาศ และจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจะต้องพยายามสร้างความชื่นชอบในวัฒนธรรมที่มีอยู่ (จินดา ชัยทิพย์, 2528 : 44) และโรงเรียนจะต้องเคร่งครัดในเรื่องระเบียบวินัยและความประพฤติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมผู้เรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต

ผู้สอน

ปรัชญาการศึกษาในรัศมีนิคมให้ความสำคัญกับครูผู้สอนเป็นอย่างมาก โดยเชื่อว่าครูผู้สอนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนเป็นผู้บุคคลสำคัญในการ

ตัดสินใจ การเลือก การกำหนดวิธีการที่จะสอนตลอดจนการวัดและประเมินผล แต่ครูผู้สอนจะไม่เป็นผู้โอนความรู้โดยตรง แต่จะเป็นผู้เสนอข้อคิดต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาสติปัญญา โดยบทบาทที่สำคัญของครูก็คือผู้นำทางสติปัญญานั้นเอง นอกจากนี้ครูผู้สอนยังมีบทบาทในการดูแล รักษา ระเบียบวินัยโดยการควบคุมความประพฤติ และวินัยของนักเรียน (กิตติมา ปรีดีดิลก, 2523 : 87)

ครูผู้สอนตามปรัชญาการศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ ทั้งทางด้านวิชาการและมีคุณสมบัติทางด้านคุณธรรมเป็นอย่างดี จึงจะเป็นผู้นำของนักเรียนทั้งด้านสติปัญญา และคุณธรรมได้ (ทองปลิว ชมชื่น, 2529 : 147)

กระบวนการเรียนการสอน

การเรียนการสอนตามแนวปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยมเน้นที่จะสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ โดยวิธีการฝึกฝนศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ฉะนั้นกระบวนการเรียนการสอนจึงเน้นหนักที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในตัวผู้เรียน โดยการให้อภิปรายการใช้เหตุผล และสติปัญญาได้แย้งกัน (ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน, 2524 : 74) ซึ่งการเรียนการสอนตามแนวความเชื่อของปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยมนี้ยึดหลักการสอนตามแนวจิตวิทยาที่ว่าด้วยสมรรถภาพ (Faculty Psychology) ที่เชื่อว่าส่วนของสมองนั้นทำหน้าที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านเหตุผล (reason) ด้านความจำ (Memory) และด้านความตั้งใจ (Will) และส่วนของสมองที่ทำหน้าที่ด้านเหตุผลนั้นถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของสติปัญญา จึงควรจะได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ (บรรจง จันทรสา, 2527 : 163-164)

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism)

ความเป็นมา

พิพัฒนา (Progressive) หมายถึง ก้าวหน้า เปลี่ยนแปลงไม่หยุดอยู่กับที่ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม เป็นแนวคิดที่เริ่มมีมาตั้งแต่ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 ผู้ริเริ่มแนวคิดนี้คือยัง ชักส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) จอห์น เฮนรี เปสตาลอซซี (John Henry Pestalozzi) และเฟรดเดอริก โฟรเบล (Frederic Froebel) นักปรัชญาทั้ง 3 ท่านเป็นนักปรัชญายุโรปพวกแรกที่มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม

พื้นฐานของปรัชญานี้มาจากนักปรัชญากลุ่มเสรีนิยม (Liberalism) ที่ไม่เห็นด้วยกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของอเมริกาในช่วงศตวรรษที่ 18 ที่ฝึกทฤษฎีของ ชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin) ที่มุ่งแข่งขันแก่งแย่งกันทางเศรษฐกิจ และระบบสังคมที่มุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตัว

เป็นสำคัญ นักปรัชญาและนักการศึกษากลุ่มเสรีนิยมจึงได้พยายามที่จะปฏิรูปสังคมอเมริกันเสียใหม่ (ศักดิ์ดา ปรารังค์ประทานพร, 2526 : 54) จึงได้เริ่มขบวนการพัฒนาการขึ้น กลายมาเป็นปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม ซึ่งนำโดยฟรานซิส ดับบลิว ปาร์คเกอร์ (Francis W. Parker) ในปี ค.ศ.1870 ได้มีการเสนอให้ปฏิรูประบบโรงเรียนเสียใหม่ เพราะการจัดการศึกษาตามความเชื่อแบบเก่าที่เน้นขาดจุดยืนที่แน่นอน ส่งผลให้ประชาชนเฉื่อยชาเกินไป แต่ความเชื่อของปาร์คเกอร์ก็ยังไม่ได้รับความนิยมนัก ต่อมาในปี ค.ศ.1915 จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้นำเอาแนวความเชื่อนี้ไปปฏิบัติและได้เขียนหนังสือชื่อ School of Tomorrow ออกเผยแพร่ทำให้ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง (George F. Kneller, 1971 : 47 อ้างในสุรินทร์ รัชชาติ, 2529 : 53) มีการจัดตั้งสมาคมการศึกษาแบบพัฒนาการนิยม (Progressive Education Association) ขึ้นโดยกลุ่มนักการศึกษาที่มีชื่อเสียง เช่น วิลเลียม เอช คิลแพทริก (William H. Kilpatrick) จอร์จ เค้าท์ (George Counts) และ ฮาโรลด์ ริกก์ (Harold Rugg) เป็นต้น มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาเพื่อชีวิต (The Life-Centered Curriculum) (ภิญญา สาร, 2525 : 21) ขึ้นในโรงเรียนอย่างกว้างขวาง

แนวคิดพื้นฐาน

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม มีพื้นฐานมาจากปรัชญาปฏิบัตินิยม และปรัชญาที่เชื่อว่าชีวิตต้องมีการเปลี่ยนแปลง ความรู้และความจริงสูงสุดไม่มีไม่แน่นอน สิ่งที่น่ามาปฏิบัติแล้วได้ผลดีจะเป็นสิ่งที่เป็นจริง และความรู้ความจริงจะได้มานั้นจะต้องลงมือกระทำเพื่อให้เกิดประสบการณ์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์สามารถสร้างพัฒนาการให้กับตนเองได้ตามสภาพของสิ่งแวดล้อม และตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป การแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องนั้นจะเกิดขึ้นได้จากการศึกษา การค้นคว้าและการทดลองตามแนววิทยาศาสตร์ ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมยังเชื่ออีกว่ามนุษย์เป็นผู้กำหนดอนาคตและโชคชะตาของตนเอง ฉะนั้นมนุษย์ควรจะเน้นความสำคัญของคุณค่าของแต่ละบุคคลให้มาก (กิติมา ปรีดีติลล, 2523 : 88)

หลักการสำคัญ

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม มีหลักการสำคัญ (George F. Kneller, 1971 : 69-103 อ้างใน สมนึก พวงทอง, 2531 : 56-57) สรุปได้ดังนี้

1. การศึกษา คือ ชีวิต ไม่ใช่เป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต สิ่งที่จัดให้เด็กเรียนควรเป็นการให้ประสบการณ์ที่เด็กจะนำไปใช้ได้ และสามารถเข้าใจปัญหาของชีวิต และสามารถปรับตัวให้อยู่ในสภาพสังคมปัจจุบันได้อย่างเป็นสุข

2. การศึกษาต้องมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสนใจของเด็ก แต่มีไว้ว่าเด็กจะได้รับอนุญาตให้ทำตามความพอใจได้ทุกอย่าง เด็กจะต้องมีครูคอยแนะนำเพราะครูเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า

3. การเรียนรู้โดยวิธีการแก้ปัญหา ย่อมสำคัญกว่าการเรียนรู้ โดยการท่องจำ เพราะเนื้อหาวิชาเป็นความรู้เชิงนามธรรมก็ควรใช้วิธีการแห่งปัญญาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

4. บทบาทของผู้สอนนั้นไม่ใช่เป็นผู้บงการหรือออกคำสั่ง แต่จะทำหน้าที่ให้คำแนะนำและคำปรึกษา ให้เด็กเดินทางไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

5. โรงเรียนต้องส่งเสริมให้เด็กเกิดความร่วมมือมากกว่าส่งเสริมให้เด็กเกิดการแข่งขันกัน หากมีการแข่งขันควรเน้นการแข่งขันที่จะสร้างความร่วมมือกันและให้รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ

6. ประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ทางความคิดและบุคลิกภาพและความจำเป็นสำหรับความเจริญของงานของผู้เรียน (สุรินทร์ รักชาติ, 2529 : 54)

ความเชื่อทางการศึกษา

จุดมุ่งหมายการศึกษา

จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม คือ จุดมุ่งหมายที่ไม่นิยมการวางจุดมุ่งหมายไว้ตายตัว แต่จุดมุ่งหมายของการศึกษาจะมีความยืดหยุ่นไปตามความแตกต่างของสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและตัวผู้เรียนด้วย ปรัชญานี้ยังเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ แต่ถ้าพิจารณาความต้องการจากการจัดการศึกษาของปรัชญานี้พอสรุปได้ดังนี้-

1. มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน
2. มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมได้ดีและมีความสุข
3. มุ่งให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

4. มุ่งปลูกฝังทัศนคติแบบประชาธิปไตยและเสรีภาพให้แก่ผู้เรียน โดยให้โอกาสที่จะ พุด คิด เขียน และแสวงหาความจริง (J. Donald Butler, 1967 : 487 อ้างในสุรินทร์ รักชาติ, 55)

องค์ประกอบของการศึกษา

หลักสูตร

หลักสูตรของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมเป็นหลักสูตรที่มีความเชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ในชีวิตเป็นสำคัญ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะอาศัยประสบการณ์ตรง ไม่มีหลักสูตรที่สมบูรณ์แบบสำหรับครูและเด็ก นักการศึกษาตามลัทธินี้ไม่ชอบหลักสูตรที่มีการเขียนขึ้นล่วงหน้า แต่ให้ใช้วิธีเขียนแนวการเรียนรู้เองทันที เมื่อจะสอนและโรงเรียนในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นควรที่จะรู้แนวการเรียนรู้จะครอบคลุมชีวิตประจำวันทุกรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการต่าง ๆ ทางสังคม ศิลธรรม อาชีพ สุขทรียภาพ และในทางปัญญาพร้อม ๆ กันไป (ภิญโญ สาร, 2523 : 107)

หลักสูตรของปรัชญาการศึกษานี้เป็นหลักสูตรแบบประสบการณ์ (Experience Curriculum) เน้นประสบการณ์ของเด็กเป็นหลักสำคัญจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักสูตร Child Centered Curriculum (ไพฑูรย์ ลินสารัตน์, 2524 : 83) เนื้อหาที่ได้รับความสนใจเป็นพิเศษ คือ สังคมศึกษาและวิชาสื่อความหมายเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวันวิชาวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ก็ถือว่าสำคัญ แต่เป็นความสำคัญในแง่ของวิธีการ คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ไม่ใช่ตัวเนื้อหาโดยตรง นอกจากนี้จะมีการจัดหลักสูตรเป็น “หน่วยการทำงาน” (Units of Work) (ภิญโญ สาร, 2523 : 107) คือ จัดตามลักษณะโครงสร้างและวัตถุประสงค์ของสังคมในชีวิตจริง หลักสูตรจะดึงเอาหน่วยงานหน้าที่และกิจกรรมต่าง ๆ มาให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยไม่รู้ตัว ไม่ต้องท่องจำเนื้อหาวิชาแต่ให้เด็กทำกิจกรรมเพื่อที่จะได้ประสบการณ์ร่วม ๆ กันไป (สมนึก พวงทอง, 2531 : 59)

โรงเรียน

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมมีความเชื่อว่าโรงเรียนคือ แบบจำลองที่ดิงามของชีวิตและสังคม ดังนั้นบทบาทของโรงเรียนจึงต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจริงให้แก่ผู้เรียนโดยจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม และการดำเนินชีวิตจริง แต่ต้องเหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคมได้ (ศักดา ปรารค์ประทานพร, 2526 : 64-65) นอกจากนั้นโรงเรียนจะต้องสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และต้องส่งเสริมให้เด็กเกิดความร่วมมือกันในการทำกิจกรรม

ผู้สอน

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมเชื่อว่าครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้มีความรู้และมีประสบการณ์กว้างขวางเพื่อช่วยให้เด็กก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ลักษณะของครูตามปรัชญานี้จะต้องเป็นผู้มีบุคลิกดี เห็นอกเห็นใจเด็ก ๆ และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล (กิติมา ปรีดีติติก, 2523 : 84) ตามปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมนี้เด็กมีหน้าที่แสวงหาประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ครูผู้สอนเป็นเพียงคนให้คำแนะนำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ปรัชญาการศึกษานี้ยังสนับสนุนให้มีการอบรมครูต่อเนื่องกันโดยตลอด มีทั้งการอภิปราย ฟังคำบรรยายและสัมมนาาร่วมกัน เพื่อหาทางแก้ปัญหาของโรงเรียนนานาชาติในที่แตกต่างกัน ตลอดปี ครูผู้สอนจึงตื่นตัวอยู่เสมอ เพราะครูผู้สอนในปรัชญาการศึกษานี้ คือ ผู้เสียสละเพื่อเด็กและสังคมอย่างแท้จริง (ภิญโญ สาธร, 2523 : 108)

กระบวนการเรียนการสอน

การเรียนการสอนตามแนวปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม เน้นการฝึกการกระทำ (learning by Doing) เพื่อให้เกิดประสบการณ์โดยตรง การเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงต้องใช้กระบวนการแก้ปัญหา ดังนั้นการเรียนการสอนในลัทธินี้จึงใช้การสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) โดยนำหลักการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์มาใช้และต้องเน้นให้เด็กมีความสามารถในการแก้ปัญหาในห้องเรียน สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เป็นกันเองโดยอาศัยหลักการแบบประชาธิปไตย คือ ต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมอภิปรายอย่างกว้างขวาง เพื่อหาข้อสรุปข้อสำคัญหรือทฤษฎีต่าง ๆ ซึ่งได้จากการลงมือกระทำจริง ความรู้จากการขีดการกระทำจริงจะโยนไปสู่หลักการหรือทฤษฎี ซึ่งจะติดตัวเด็กไปได้ยาวนานกว่าความรู้ที่ได้จากการท่องจำ (ณัฐพร คำมะสอน, 2531 : 44)

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)

ความเป็นมา

ปฏิรูป (Reconstruct) หมายถึง บูรณะหรือทำขึ้นใหม่ ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1930 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประสบปัญหาหลาย ๆ ด้าน เช่น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างระบบนายทุนจึงเกิดนักคิดกลุ่มหนึ่งที่ได้พยายามจะแก้ปัญหาสังคมโดยให้การศึกษาเป็นตัวนำการปฏิรูปเศรษฐกิจ การเมือง และ

สังคม โดยการล้มระบบเก่าที่ไม่มั่นคงและยุติธรรมลงเสีย แล้วสร้างระบบสังคมใหม่ขึ้นมา นักคิดกลุ่มนี้ที่เสนอบทบาทใหม่ให้กับโรงเรียนให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมนี้มีชื่อเรียกว่า “นักคิดแนวหน้า” (Frontier Thinker) (George F. Kneller 1971 : 61) ผู้นำของนักคิดกลุ่ม กลุ่มนี้ได้แก่ จอร์จ เอส เค้าทส์ (George S. Counts) และ ฮาโรลด์ รักท์ (Harold Rugg) กลุ่มนี้มีความเห็นด้วยกับหลักการประชาธิปไตยโดยที่ประชาชนต้องสามารถควบคุมสถาบันและทรัพยากรต่าง ๆ ได้เอง โดยไม่ขึ้นอยู่กับนักการเมืองที่หวังจะเอาประชาชนเป็นเครื่องมือ และประชาธิปไตยดังกล่าวนี้ควรต้องประสานความสอดคล้องกับประชาธิปไตยในแต่ละประเทศทั่วโลก

ผู้นำของปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมคนแรก คือ จอห์น ดุย (ค.ศ.1920) แต่แนวคิดเกี่ยวกับ “การศึกษา” เพื่อปฏิรูปสังคม” นี้ยังไม่เด่นชัด จนกระทั่งประมาณ ปี ค.ศ.1950 ทีโอคอร์ บรามเมลด์ (Theodore Brameld) ได้เป็นผู้ทำให้ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางโดยการเสนอปรัชญาการศึกษาเพื่อการปฏิรูปสังคมในหนังสือหลายเล่มด้วยกัน เช่น “Pattern of Education Philosophy (1950)” “Toward a Reconstructed Philosophy of Education (1956)” และเรื่อง “Educational Power (1965)” (George F. Kneller, 1971 : 62) เป็นต้น ทำให้บรามเมลด์ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (สุรินทร์ รักษาคติ, 2529 : 58)

แนวคิดพื้นฐาน

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมนี้พัฒนามาจากปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และผนวกเอาความคิดของปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เข้าไว้ด้วยกัน (ทองปลิว ชมชื่น, 2529 : 162-163) ปรัชญาปฏิรูปนิยมเน้นเรื่อง “แรงงาน (Labor) ว่าเป็นหัวใจของสังคม และเชื่อว่ามนุษย์จะต้องช่วยกันสร้างระบบสังคมเสียใหม่โดยถือว่าการทำงานคือชีวิต” ดังนั้นรูปแบบของการศึกษาในลัทธิปรัชญานี้จึงเน้นการทำงานหรือการทำแบบฝึกหัดในบทเรียนต่าง ๆ อย่างมากที่สุด (ภิญโญ สาธร, 2523 : 117) ปฏิบัติการนิยมเน้นในการแก้ไขปรับปรุงสภาพสังคมโดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือ พัฒนาการนิยมเน้นการพัฒนาเด็กไปสู่จุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันกำหนดขึ้น การผสมผสานกันระหว่างความคิดสองปรัชญาทำให้ปรัชญาปฏิรูปนิยมก่อตัวขึ้นโดยเน้นการพัฒนาการของบุคคลและของมวลชน เพื่อเข้าใจตนเองว่ามีความต้องการอะไรสังคมประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีความสามารถและจุดมุ่งหมายของสมาชิกไม่จำเป็นต้องเหมือนกันหมด (ทองปลิว ชมชื่น, 2529 : 163) ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมเน้นการปฏิรูปสังคมและสร้างสรรค์รูปแบบของสังคมขึ้นมาใหม่ในอนาคต